

Opinia heraldyczna dotycząca wprowadzonych zmian w herbie Gminy Tuchomie.

Herb Gminy Tuchomie przyjęty przez Radę Gminy w 2008 roku przedstawia w polu zielonym półpostać rycerza srebrnego z mieczem srebrnym w prawej ręce i takąż tarczą w lewej.

Półpostać rycerza symbolizuje Chocimira (zm. po 1345 roku), pochodzącego z rodu Święców (Chocimir był bratankiem wojewody Święcy), właściciela dóbr Tuchomie od ok. 1315 roku. Zachowane dokumenty wykazują, że odziedziczone po ojcu Wawrzyńcu dobra Chocimir rozwijał i starał się zagospodarowywać osadzając kilka wsi (m. in. Ciemno i Modrzejewo) w sąsiedztwie wzniesionego przezeń w Tuchomiu zameczku (*castrum*), centrum klucza tuchomskiego.

Zielone pole tarczy symbolizuje współczesne walory turystyczne i rolniczy charakter gospodarki gminy Tuchomie.

Komisja Heraldyczna Uchwałą nr 191-1190/0/2009 zaproponowała wprowadzenie kilku zmian do zaprojektowanego w 2008 roku herbu Gminy Tuchomie. Proponowane zmiany to:

1. Zmiana barwy pola tarczy z zielonej na czerwoną.

Propozycja Komisji Heraldycznej nie została w żaden sposób uzasadniona i pozostaje ewidentnie w sprzeczności z zamierzeniami Rady Gminy, które zieloną barwę pola w herbie Tuchomia uzasadniają jej turystyczno-rolniczym charakterem. Prawdopodobnie Komisja Heraldyczna zalecając czerwień jako barwę pola tarczy nie tylko kierowała się nawiązaniem do barw narodowych, ale także chciała zaznaczyć, że czerwień m. in. symbolizuje odwagę, dzielność i waleczność, czyli cechy związane z sylwetką rycerza.

Niemniej jednak zalecenie czerwonego pola tarczy może także mieć uzasadnienie w barwach herbu Święców, o czym poniżej, w dalszej części opinii.

2. Twarz rycerza przedstawić w sposób uproszczony, jak również zmienić barwę z cielistej (naturalnej) na srebrną, jak i cała postać rycerza.

Przeprowadzono stosowne zmiany i wydają się one wystarczające.

3. Sylwetkę rycerza przedstawić w zbroi i z tarczą z epoki, czyli 1. połowy XIV wieku.

Przedstawiona sylwetka spełnia w zasadzie te wymagania zarówno jeśli chodzi o rodzaj hełmu (tzw „łębka”), kształt tarczy, miecz, pas rycerski i

odpowiada epoce w której żył rycerz Chocimir. Pewne, niewielkie zastrzeżenia może budzić kształt zbroi, sugerujący raczej tunikę nałożoną na zbroję, także odpowiadając zasadom rycerskiego stroju omawianej epoki. Jednakże uproszczony, heraldyczny wizerunek postaci rycerza przedstawiony jest moim zdaniem w poprawny sposób.

4. Celem ograniczenia ilości barw, dać w tarczy trzymanej przez rycerza czerwoną barwę pola ze srebrnym okuciem.

Przyjmując to zalecenie należałoby dać tarczę o barwie zielonej ze srebrnym okuciem, zakładając, że Rada Gminy podtrzyma wcześniej przyjętą barwę pola herbu Tuchomia. Jednakże zalecana przez komisję Heraldyczną czerwona barwa tarczy rycerza ma pewne uzasadnienie, o czym w punkcie poniższym.

5. Na tarczy trzymanej przez rycerza umieścić herb Święców – Gryforyb, co pozwoli w sposób jednoznaczny kojarzyć sylwetkę rycerza z przedstawicielami rodu.

Rozpatrując to zalecenie przedstawiam genezę herbu Gryforyb vel Rybogryf rodu Święców.

Geneza i opis herbu Gryforyb (Rybogryf).

Czołowi przedstawiciele rodu Święców przyjęli w początku XIV wieku wspólny jednolity herb zwany dawniej w literaturze heraldycznej Rybogryfem, a obecnie, poprawniej Gryforybem. Gryf to fantastyczne zwierzę, będące połączeniem orła i lwa, przedstawiane w heraldyce w ten sposób, że górna połowa przedstawia orła ze skrzydłami i łapami zakończonymi szponami, natomiast dolną stanowi tułów lwa z dwoma łapami i ogonem. Orła głowa gryfa posiada ponadto ośle uszy. Przyjęte przez Święców wspólne godło rodu przedstawia kolejne fantastyczne zwierzę, którego górną połową jest gryf mający zamiast dolnej, lwiej części tułowia i łap ogon rybi. Herb ten właściwie powinien być zwany Gryforybem, jako że główną, pierwszą figurą heraldyczną jest gryf, a drugą dolną – ryba, a właściwie jej tylna połowa. Identyczny co do wizerunku godła herb wystąpił pod nazwą Pobędzie w 1419 roku w Małopolsce, stąd niekiedy w literaturze spotyka się nazwę (proklamę) Pobędzie na określenie także owego, historycznie wcześniejszego herbu Święców. Nazwa ta nie ma jednakże żadnego uzasadnienia dla herbu Święców, nie ma bowiem żadnego dowodnego związku pomiędzy pomorskim rodem możnowładczym, a nieznanym rycerzem z Małopolski. Natomiast nieprawidłowa nazwa Rybogryf (zamiast Gryforyb) być może jest wynikiem bezpośredniego tłumaczenia często spotykanego w literaturze niemieckiej określenia godła herbu Puttkamerów (współrodowców i następców Święców), opisywanego jako Fischgreif.

Dokonana niedawno przez Błażeja Śliwińskiego, profesora Uniwersytetu Gdańskiego, analiza herbu Święców wykazuje, że właściwe, pierwotne godło było jednak inne. Fantastyczne zwierzę użyte po raz pierwszy w 1306 roku na pieczęci Piotra z Nowego, syna wojewody Święcy nie przedstawiało gryforyba, lecz orłoryba. Był to wyraz intencji przejścia pod władzę Władysława Łokietka przejmującego w tym właśnie roku Pomorze Gdańskie. Dokonany przez Święców geopolityczny dobór godła herbowego, gdzie pół orła wyobrażało związek i przejście pod panowanie księcia piastowskiego, a ogon rybi nadmorski charakter władztwa Święców, odzwierciedlał łączność Pomorza Gdańskiego z państwem polskim. Orłoryb jako godło rodu Święców nie przetrwał niestety dłuższego czasu, bowiem w 1308 roku nastąpiło odejście Święców od idei przyłączenia Pomorza Gdańskiego do Polski, co spowodowało, że zawiadywane przez nich tereny dostały się we władanie Krzyżaków i Brandenburgii. Kolejne lata przyniosły niewątpliwą zmianę dotychczasowej symboliki godła Święców, które odtąd zamiast Orłoryba zaczęło być utożsamiane z Gryforybem, gdzie Gryf nawiązywał wyraźnie do godła książąt Pomorza Zachodniego od 1317 roku władających ziemią słupską, sławieńską i darłowską.

Herb Święców przedstawiony na najdawniejszych pieczęciach z 1308 roku (Piotra z Nowego, Wawrzyńca i Jana, synów wojewody) przedstawiał gryforyba z rozpostartymi skrzydłami, zarówno w prawo (heraldycznie), jak i w lewo zwróconego. Taki sam wizerunek gryforyba widnieje na najdawniejszych, czternastowiecznych pieczęciach miast: Darłowa, Sianowa i Sławna, lokowanych przez wymienionych synów Święcy. Zapewne tak też wyglądał wizerunek godła rycerza Chocimira.

W późniejszym okresie przyjął się bardziej heraldyczny wizerunek gryforyba zwróconego w prawo (heraldycznie) ze skrzydłami złożonymi, wzniesionymi do lotu.

Zapewne pierwotne barwy herbu Święców nawiązywały do barw polskiego, piastowskiego herbu dzielnicy senioralnej, czyli białego (srebrnego) orła w polu czerwonym. Potwierdzeniem tego mogą być barwy herbów wymienionych trzech miast, przedstawiające bez wyjątku srebrnego (białego) gryforyba w polu czerwonym. Można tu dodać, że następcy i współrodowcy Święców, Putkamerowie i Rexinowie mieli w herbie w polu błękitnym czerwonego gryfa ze srebrnym rybim ogonem, a wygaśli w XVIII wieku Górkowie (Chorken), błękitnego gryfa z czerwonym lub złotym ogonem rybim w polu srebrnym.

Reasumując, herb Gryforyb rodu Święców należy opisywać (blazonować) następująco: w polu czerwonym gryforyb srebrny.

Wywiązując się z zalecenia podanego przez Komisję Heraldyczną Rada Gminy Tuchomie przyjęła ostatecznie następujący herb gminy:

W polu czerwonym półpostać rycerza srebrnego z mieczem srebrnym w prawej ręce i tarczą w lewej ręce. Na tarczy z okuciem srebrnym w polu czerwonym gryforyb srebrny.

Należy tu zaznaczyć, że mimo zalecenia przez Komisję Heraldyczną dodania herbu Święców do herbu gminy Tuchomie istnieje odmienna opinia specjalistów z Uniwersytetu Gdańskiego, uważających, że zanadto skomplikuje to i uszczegółowi herb gminy, a przy mniejszych jego rozmiarach, na pieczęciach i emblematkach może prowadzić do nieczytelności godła.

Przemysław Pragert

Gdynia 26.01. 2010